

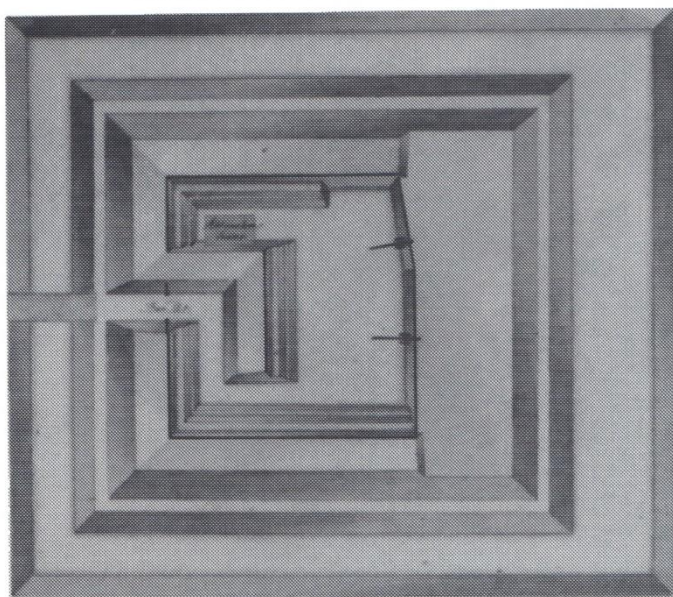
Havmøllen, skanse fra Englandskrigene 1807-14

Syd for Jernhatten og Havmøllen kan endnu ses resterne af en af de skanser, der blev bygget overalt langs de danske kyster under Englandskrigene 1807-14 til beskyttelse for indsejlinger, byer og ladepladser mod engelske angreb mod kysterne. Desuden blev skanserne anlagt som beskyttede steder for de danske kanonbåde, der opererede mod engelske skibe, og for danske handelsskibe, der blev forfulgt af engelske krigsskibe.

På Djursland blev der anlagt skanser ved Udbyhøj, Treå Mølle (lidt øst for Bønnerup), Gjerrild, Grenaa, Havmøllen, Ahl ved Ebeltoft samt Ebeltoft. Typisk blev der anlagt to skanser sammen, evt. et større og et mindre anlæg. Det gælder også ved Havmøllen. Her kommer Havmølle å fra Stubbe sø og løber ud i havet lidt syd for Jernhatten, og der blev anlagt en skanse dels lige øst for Havmøllen (der dengang var en vandmølle) og dels syd derfor. Der er i dag kun spor af den sydlige skanse, der var den største. Der er informationstavler på stedet, så besøgende kan danne sig et indtryk af ideen bag skanseanlægget. Man kører ind ad vejen til parkeringspladsen syd for Jernhatten og vandrer derfra lidt mod syd.

Den nordlige skanse var et palisadeanlæg. Bag palisaderne var opstillet to 18-pundskanoner (d. v. s. at de kunne skyde med kugler med en vægt af 18 pund = 9 kilo).

Der var en barak til garnisonen på 19 mand. Resterne af barakken ses i dag som en lav jordvold på 10 X 19 meter, tæt på Jernhatten. Garnisonen skulle ud over at bemane skanserne også holde udkik fra Jernhattens top og betjene signalmasten lidt syd derfor – opstillet, så den kunne ses fra begge skanser. Garnisonen bestod af lokale mænd, udskrevet til den såkaldte kystmilits, der blev oprettet over hele landet efter slaget på Rheden i København i 1801.

Skansen ved Havmøllen

Den sydlige skanse er som nævnt den, der ses i dag. Skansen var en såkaldt redoute (betyder egentlig "et sted, man trækker sig tilbage til") med jordvolde hele vejen rundt og adgangsvej fra bagsiden mod land. Skansen var lige som den nordlige udstyret med to 18-punds kanoner, der havde en rækkevidde på to km ud over havet.

"Kanonbådskrigen"

Efter freden i Tilsit mellem Napoleon og Ruslands zar Alexander i 1807 var englænderne klar over, at Napoleon ved først givne lejlighed ville tvinge Danmark-Norge med i fastlandsspærringen mod England og sætte sig i besiddelse af den dansk-norske flåde. De besluttede derfor at komme først, og efter at have bombet København i tre dage (verdenshistoriens første egentlige terrorbombardement af en by) måtte Danmark-Norge søge fred. Den indebar udleveringen af hele flåden til englænderne. Derefter sluttede Danmark-Norge sig naturligt nok til Napoleon og forblev på hans side resten af krigen. Vi blev derfor trukket med i Napoleons nederlag og endte med at måtte afstå Norge ved freden i Kiel i 1814.

Efter tabet af flåden måtte Danmark-Norge føre krigen mod englænderne med utraditionelle midler. Man besluttede sig for at udruste en række små, lette kanonbåde, med en kanon i hver stævn, altså to kanoner i hver båd. Med disse både kunne man genere de store tungt bevægelige engelske krigsskibe, der specielt i vindstille havde svært ved at manøvrere, hvorimod de danske kanonbåde blev roet frem og derfor ofte kunne bringe sig i en position, hvor de engelske skibskanoner ikke dækkede.

På land opførtes skanser, der kunne dække kanonbådenes virksomhed. Her kunne de søge ind, hvis de blev forfulgt, og her kunne de have udgangspunkt for deres virksomhed mod engelske krigs- og handelsskibe.

Der blev i løbet af krigen opført i alt 214 skanseanlæg langs de danske kyster, hvortil kom 40 hestetrukne bevægelige batterier. Der blev bygget 168 kanonchalupper og 100 kanonbåde og -joller. Chalupperne var typisk otte meter lange og var udstyret med 16-34 årer og en 24-punds kanon i hver stævn. De blev roet af 64-70 mand, der ofte måtte overnatte i båden. Der sad to mand ved hver åre. Der kunne i særlige tilfælde sættes sejl, og i krigens sidste tid blev nogle af bådene udstyret med halvdæk.

De små kanonbåde eller -joller havde en besætning på omkring 24 mand og havde kun én 24-punds kanon, hvortil kom en lettere 4-punds haubits i forstavn.

Årsagen til, at der blev anlagt skanser ved Havmøllen, var dels at det dækkede "hullet" mellem de tilsvarende skanser ved Grenaa og Ebeltoft, dels at der ved Havmøllen var en ganske betydelig ladeplads for udskibning af især træ, der skulle beskyttes mod engelske "raids" mod kysten.

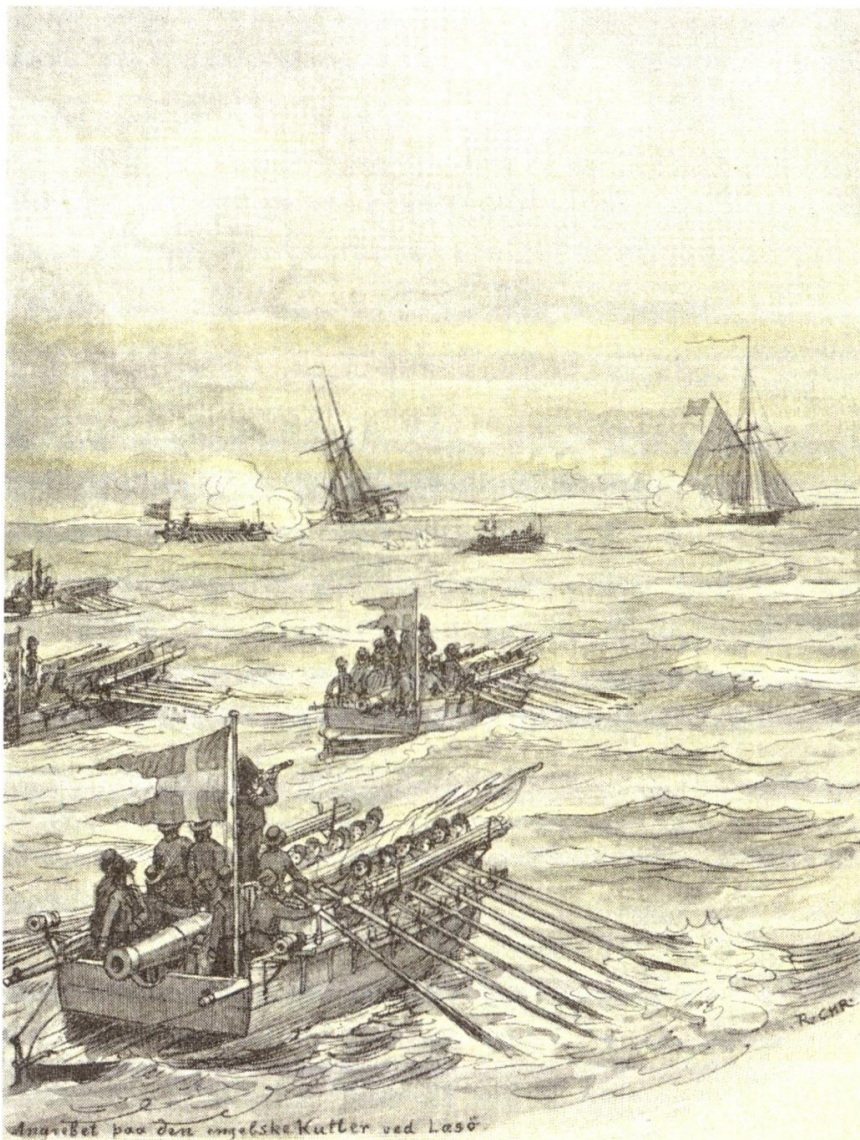
Naturligvis gik der nogen tid med at få bygget de mange skanser. Skanserne ved Havmøllen stod færdige i 1810.

Skanser ved Ahl Hage og Ebeltoft

Der er i dag også informationstavler ved skansen ved Ahl Hage, der tegner sig tydeligt i landskabet endnu. Denne mindre skanse med en enkelt kanon skulle virke sammen med et kanonbatteri, der lå oven over Ebeltoft by og som var udstyret med to kanoner. Angribende engelske skibe ville dermed blive udsat for krydsild fra de to anlæg.

Ebeltoft-batteriet kan ikke ses i dag, men navnene Skansebakken og Skanseparken vidner endnu om det.

Hverken skansen ved Ahl eller Ebeltoft var færdigbygget 7. september 1807, hvor det lykkedes engelske krigsskibe at erobre tre og afbrænde andre tre danske handelsskibe i Ebeltoft Vig. Det vides ikke, hvornår anlæggene blev færdige, og der kendes ikke eksempler på, at de har været i brug.

Litteratur: Asbjørn Starcke: Jernhatten, u. å.

I general Ryes spor. Skanser i Århus Amt. Englandskrigen i 1801-14 og Treårskrigen i 1848-50. Århus Amt 1991.

Informationstavler ved Havmøllen og Ahl Hage.

Skrevet af Vilfred Friborg Hansen for Syddjursportalen febr. 2014.